

Ο Άγ Νεκτάριος για τον Ελληνισμό: Το ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΣ κείμενο

[/ Ορθόδοξες Προβολές](#)

Σε μία άλλη Ελλάδα, ετούτο το μακροσκελές κείμενο θα διδάσκονταν στα σχολεία μας. Όμως, ας το διδάξουμε πρώτα όλοι εμείς προς τα παιδιά μας.

«Ναὶ ὁ Ἕλλην ἐγεννήθη κατὰ θεῖαν πρόνοιαν διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος» γράφει ὁ Ἅγιος, ανάμεσα σε άλλα πολλά – τα οποία αξίζει κανείς να τα εισάγει μέσα στα διαβάσματα του βίου του.

Το Πρακτορεῖο «ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ» παραθέτει επακριβώς την παρακάτω μνημειώδη ιστορική γραφή:

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ

Ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Δυὸ λέξεις· ἀλλὰ λέξεις μεσταὶ μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἐννοιῶν· ἐν αὐταῖς ἐγκολποῦται ἡ τελεία περὶ ἀνθρώπου ἔννοια· ἐν αὐταῖς συνάπτονται τὰ

πέρατα τῆς φιλοσοφικῆς ἐνεργείας· ἐν αὐταῖς περιλαμβάνεται τὸ σύνολον τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν· ἐν αὐταῖς ἐκφράζεται τὸ πνεῦμα τῆς ἀναπτυχθείσης ἀνθρωπότητος· ἐν αὐταῖς χαρακτηρίζεται ἡ τελεία τοῦ ἀνθρώπου εἰκῶν· ἐν αὐταῖς ὁμολογεῖται τὸ μέγεθος τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ· τὸ ὕψος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὸ βάθος τῶν ἐννοιῶν, ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ κάλλος τοῦ λόγου, ἡ λεπτότης τῶν διανοημάτων, ἡ εὐκρίνεια καὶ ἡ σαφήνεια αὐτῶν, ἡ δύναμις, ἡ χάρις αὐτῶν, καὶ τέλος ἡ θειότης τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ἀληθοῦς ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως, εἶναι ὁ παιδαγωγὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ποδηγέτης πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Αὕτη ἐγένετο διδάσκαλος τῆς ἀληθείας, διδάσκουσα τὸν ἄνθρωπον τίς ἐστὶ, τίς ἢ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴ αὐτοῦ, καὶ τί δέον ἐργάζεσθαι, διδάσκουσα αὐτὸν τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ, τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον, καὶ τὴν σχέσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον· διδάσκουσα τὰ θεῖα ἰδιώματα καὶ τὴν συγγένειαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐδίδαξεν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐγένετο διὰ τῶν ὑγιῶν αὐτῆς θεωριῶν παιδαγωγὸς τῆς ἀνθρωπότητος εἰς Χριστόν.

Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἀληθῶς ἀναφαίρετον κτῆμα τοῦ Ἑλληνος· διαδομένη ἀνὰ τὰ ἔθνη προσηλυτίζει αὐτὰ καὶ καθιστᾷ αὐτὰ ἑλληνικά, οὐδέποτε δὲ παύεται οὔσα Ἑλληνική· οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς, οἱ ὁμιληταὶ αὐτῆς ἀποβάλλοντες τὸ ξένον καὶ βάρβαρον περιβάλλονται τὸ ἑλληνικὸν καὶ τὴν εὐγένειαν· ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία προώρισται ἵνα καταστήσῃ τοὺς πάντας Ἑλληνας· ἐγεννήθη ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ συνεταυτίσθη μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἐργασθῆ πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἑλλην καὶ φιλοσοφία εἰσὶ δυὸ τινα ἀναπόσπαστα· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος λέγων: Ἑλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. Ὁ Ἑλλην ἀληθῶς ἐγεννήθη, ἵνα φιλοσοφῆ· διότι ἐγεννήθη διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄλλ' ἔὰν ἡ φιλοσοφία ἐγένετο παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν ἔπεται ὅτι ὁ Ἑλλην πλασθεὶς φιλόσοφος ἐπλάσθη χριστιανός, ἐπλάσθη ἵνα γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ διαδῶ αὐτὴν τοῖς ἔθνεσιν.

Ναὶ ὁ Ἑλλην ἐγεννήθη κατὰ θεῖαν πρόνοιαν διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος· τοῦτο τὸ ἔργον ἐκλήρωθη αὐτῷ· αὕτη ἦν ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ· αὕτη ἡ κλῆσις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσιν· μαρτύριον ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ ἱστορία· μαρτύριον ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ· μαρτύριον ἡ κλίσις αὐτοῦ· μαρτύριον αἱ εὐγενεῖς αὐτοῦ διαθέσεις· μαρτύριον ἡ παγκόσμιος ἱστορία· μαρτύριον ἡ μακροβιότης αὐτοῦ, ἐξ ἧς δυνάμεθα ἀδιστάκτως νὰ συμπεράνωμεν καὶ τὴν αἰωνιότητα αὐτοῦ, διὰ τὸ αἰώνιον ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ μεθ' οὗ συνεδέθη ὁ Ἑλληνισμός· διότι ἐνῶ ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ἐμφανισθέντα ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς ἦλθον καὶ παρῆλθον, μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔμεινε ὡς πρόσωπον δρῶν ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς καθ'

όλους τούς αἰῶνας· καὶ τοῦτο, διότι ἡ ἀνθρωπότης δεῖται αἰωνίων διδασκάλων· μαρτύριον τέλος ἡ ἐκλογή αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, ὅπως ἐμπιστευθῆ αὐτῷ, τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην τὴν ἀγίαν πίστιν, τὴν θρησκείαν τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τὸ θεῖον ἔργον τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, τὸ αἰώνιον ἔργον τῆς σωτηρίας διὰ τῆς διαπλάσεως ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀποκαλυφθείσης θρησκείας.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀληθῶς ἀνετέθη τῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ· τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς ἱστορίας· ἐν μόνον βλέμμα ριπτόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπαρκεῖ ὅπως πιστώσῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδος αὐτῆς ἀναφαίνεται ἡ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν τῷ χριστιανισμῷ δρᾶσις, καὶ ἡ κλῆσις αὐτῆς, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ μέγα τῆς ἀποστολῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἔργον. Οἱ θεῖοι τοῦ Σωτῆρος λόγοι «νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ὅτε ἀνηγγέλθη αὐτῷ, ὅτι Ἕλληνες ἤθελον ἰδεῖν αὐτόν, ἐνεῖχον βαθεῖαν ἔννοιαν· ἡ ῥῆσις ἦν προφητεία, πρόρρησις τῶν μελλόντων· οἱ ἐκεῖ ἐμφανισθέντες Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτῶν διεῖδεν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἔμελλε νὰ παραδώσῃ τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, ἵνα διαφυλαχθῆ τῇ ἀνθρωπότητι. Ἐν τῇ ἐπιζητήσει αὐτῶν διέγνω τὴν προθυμίαν τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας, διεῖδε τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, τὴν ἐκ τῆς πίστεως τῶν ἐθνῶν, καὶ ἀνεγνώρισε τὸ ἔθνος, ὅπερ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προώριστο ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀληθῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκλήθη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ πρὸς τοῦτον μαρτυρεῖται διαπεπλασμένον· ὁ Θεὸς ἐν τῇ θείᾳ αὐτοῦ προνοίᾳ διέπλασεν αὐτὸ ὀφθαλμὸν τοῦ σώματος τοῦ συγκροτουμένου ὑφ' ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος· ὡς ὄργανον τοιοῦτον ἐν τῷ σώματι τῆς ἀνθρωπότητος ὁ Ἕλληνας ἐκλήθη ἵνα ἐργασθῆ καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀναγεννήσεως.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔνεκα τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ταύτης ιδιότητος ἀπέβη ἀληθῶς ὀφθαλμὸς ἐτάζων τὰ τὲ ἐμφανῆ καὶ τὰ κεκαλυμμένα ὑπὸ τοῦ πέπλου τοῦ μυστηρίου· ἠτένισεν ἔκθαμβον πρὸς τὸ ἔκπαγλον κάλλος τοῦ κόσμου τῆς δημιουργίας, καὶ ἀνεζήτησε τὸν θεῖον αὐτῆς δημιουργόν· ἀφοσιώθη εἰς τὴν προσφιλῆ αὐτῷ ἔρευναν καὶ ἀνεῦρε τὸν θεῖον δημιουργὸν ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτοῦ· ἡ εἰκὼν τοῦ θεοῦ καλλιτέχνου δημιουργοῦ θεῖω δακτύλῳ ἐγγεγραμμένη ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτοῦ προσεῖλκυσε αὐτόν καὶ ἀφήρπασεν. Ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ κατενοήθη ἐν μικρογραφίᾳ ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ κατασκευῇ τῶν ὄντων, τοσοῦτῳ ἐν τῇ θαυμασίᾳ κατασκευῇ τοῦ μικροῦ θαλεροῦ τοῦ ὠραιότατου καὶ τερψιθύμου ἀνθυλλίου, ὅσω καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν μεγίστων δημιουργημάτων· ἡ ἀναρίθμητος ποικιλία ἢ ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων δι' ἀπείρου σοφίας ἐκτυλισσομένη καὶ πρὸς τὰ μέγιστα καταλήγουσα, ἀποβαίνει τῷ φιλοσόφῳ ἀπειροβάθμιος κλιμαξ, ἣς

ἡ κορυφή ἐν τῷ Οὐρανῷ, ἣν θαρράλέω βήματι ἀναβαίνων ἀνέρχεται αὐτὴν ἀδιαλείπτως τὰς βαθμίδας ἀμείβων, καὶ μόνον πρὸς οὐρανὸν ἀτενίζων αἴρεται ὅλον ἐν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀποδυσόμενος τὸν περιττὸν γήινον φόρτον, καὶ ζητεῖ νὰ ἀποβῆ πνεῦμα, ὅπως προσεγγίση τῷ θείῳ πνεύματι, οὗτινος τὸν θρόνον τίθησιν ἐν Οὐρανῷ· ἐννοεῖ ὅτι μία ἀρχή, μία δύναμις, μία ἄπειρος σοφία, ἐν ᾧ θεῖον ἀγαθὸν ἐγένετο ὁ δημιουργὸς τῆς θαυμαστῆς ταύτης δημιουργίας.

Ἡ κατανόησις τοῦ θείου ἐκ τῶν θείων αὐτοῦ ἰδιοτήτων γεννᾷ ἐν αὐτῷ τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λατρείας· ἡ καρδιά αὐτοῦ πληροῦται θείου τινὸς ἔρωτος καὶ θερμαίνεται ὑπὸ θείου πυρός· αἰσθάνεται, ὅτι ἐν αὐτῷ, κατοικεῖ μυστικὴ τις δύναμις, ἔλκουσα αὐτὸν πρὸς τὸ θεῖον· ἡ ἰσχύς αὐτῆς εἶναι ἀκατάληπτος ἀλλ' ἰσχυρὰ ὡς δύναμις θεία· κυριεύει αὐτοῦ καὶ διευθύνει τὰς τε πνευματικὰς αὐτοῦ καὶ σωματικὰς δυνάμεις κατὰ τὴν ἰδίαν βούλησιν· ἔχει βούλησιν ἐτέραν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ αἰσθητικοῦ ἀνθρώπου· αὕτη ἐν αὐτῷ κρατεῖ καὶ εὐθύνει τὰ πάντα· περιέργον τὸ φαινόμενον· τί τοῦτο, ἐρωτᾷ, τὸ γεννηθὲν ἐν ἐμοί; τίς ἡ σχέσις ἐμοῦ πρὸς τὸ θεῖον, πρὸς ὃ ἡ ἐν ἐμοί αὕτη δύναμις σπεύδει ἀκατάσχετος, πρὸς ὃ ζητεῖ νὰ προσπελάσῃ, πρὸς ὃ τείνει νὰ ἀφομοιωθῆ;

Πῶς ἡ φύσις ἡ ἐν ἐμοί ὑπετάγη τῇ ὑπερφυσικῇ ταύτῃ δυνάμει; πῶς δὲ ἐγὼ ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος ἐκουσίως ὑποτάσσομαι τῇ ὑπερφυσικότητι; χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποταγῇ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῇ φυσικῇ τῶν ὀρμῶν ἐλευθερίᾳ; τίς λοιπὸν εἰμὶ ἐγὼ ὁ ἐκ τῆς γῆς προελθὼν καὶ τὸν οὐρανὸν ἐπιζητῶν; τίς ἡ σχέσις τῆς γῆς πρὸς τὸν Οὐρανόν; τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν; τίς ἡ σχέσις ἡ ἐμὴ πρὸς τὸ θεῖον; διατὶ ἀγαπῶ αὐτό; διατὶ ἐπιποθῶ αὐτό; διατὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐξομοιωθῶ πρὸς αὐτό; εἰμὶ λοιπὸν πνεῦμα; εἰμὶ λοιπὸν ὃν τι ὑπερφυσικόν; ἀλλ' ἰδοὺ ἀποθνήσκω καὶ ὁ τάφος καλύπτει τὸ ἄπνουν καὶ νεκρὸν μου σῶμα· πῶς ὅμως ὁ θάνατος ἀδυνατεῖ νὰ μὲ πείσῃ ὅτι ἀποθνήσκω εἰς τὸ παντελές; πῶς ἔτι ἐλπίζω ὅτι ζωὴ αἰώνιος μοι ἐπιφυλάσσεται; πόθεν ἡ πληροφορία αὕτη περὶ αἰωνίου ζωῆς; βλέπω ὅτι ἀποθνήσκω, καὶ ὅμως πέποιθα ὅτι ζήσομαι εἰς αἰῶνα· ὁ βίος μου ἄπας τοῦτο μαρτυρεῖ· ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων ἀπάντων τοῦτο μαρτυρεῖ· οἱ ἄνθρωποι ζῶσι διὰ τὴν αἰωνιότητα· ὁ ἄνθρωπος ἄρα ἔχει κοινὴν τὴν πληροφορίαν περὶ τῆς αἰωνιότητός του· ἡ ἐν αὐτῷ οἰκοῦσα θεία ἐκείνη δύναμις ἡ ἔλκουσα πρὸς τὸ θεῖον αὕτη περὶ τῆς ἀθανασίας καὶ αἰωνιότητός του ἐδίδαξεν αὐτόν· αὕτη μυστικῶς ἐπληροφόρησεν αὐτόν, τὸ δὲ κῦρος τοῦ λόγου αὐτῆς ἔπεισεν αὐτόν. Ἴδου ὁ λόγος τῆς πίστεως αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Εἶναι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ὃν ἀθάνατον, διότι νοεῖ τὸ θεῖον, διότι ἔλκεται πρὸς τὸ θεῖον, διότι ἀγαπᾷ τὸ θεῖον, διότι λατρεύει τὸ θεῖον, διότι πληροφορεῖται διὰ τῆς ἐν αὐτῷ μυστηριώδους δυνάμεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θείου.

Ὁ Ἕλληνας λοιπὸν διὰ τῆς φιλοσοφίας ἐγνώρισεν πρῶτον τὴν ὑπαρξιν τοῦ θεοῦ καὶ εἶτα ἑαυτὸν, οἷος ἀληθῶς ἐστὶ· διὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἔσχε τελείαν ἑαυτοῦ γνῶσιν· γνωρίσας δὲ ἑαυτὸν ἔγνω τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον, τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ, καὶ ἔγνω ὅτι ἡ πρὸς τὸ θεῖον ἀφομοίωσις εἶναι τὸ πρῶτιστον τῶν καθηκόντων. Ἐγὼ δ' ὅτι ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴ τοῦ εἶναι ἡ τελείωσις, ἡ ἀνύψωσις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου πρὸς τὸν πνευματικόν· ὅτι ὁ πνευματικὸς κόσμος δέον ἐστὶ νὰ ζωογονῇ τὸν ὑλικὸν κόσμον, ὅτι τὸ πνεῦμα ἀνάγκη νὰ ἐπικρατήσῃ τῆς ὕλης, ὅτι οἱ πνευματικοὶ νόμοι δέον ἐστὶ νὰ ᾧσιν ἰσχυρότεροι τῶν ἐν αὐτῷ φυσικῶν νόμων· ὅτι πρέπον ἐστὶν ἐν αὐτῷ νὰ ἐπικρατῶσιν οὗτοι ὡς λογικοί· ὅτι ὁ ἄνθρωπος γίνεται τέλειος ἀφομοιούμενος τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ θεῖον ὅταν κοσμηθῆται ὑπὸ τῆς εὐσεβείας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης· διότι ἀληθῶς αἱ ἀρεταὶ αὗται κέκτληται τελειωτικὴν ἐν αὐταῖς δύναμιν· διότι ἡ μὲν εὐσέβεια γίνεται προσπέλασις πρὸς τὸ θεῖον, ἡ δὲ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ἐπιστήμη, γίνονται αὐτῷ εἰς εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα θεῖον.

Ὁ Ἕλληνας γνωρίσας τίς εἶναι καὶ τίς ὀφείλει νὰ ἀποβῆ, σκοπὸν ἔθετο τὴν ἑαυτοῦ τελείωσιν· ἐγένετο ἐραστῆς τοῦ πνεύματος καὶ ἐδημιούργησε κόσμον πνευματικόν, ἐν ᾧ ἤθελε νὰ ζῆ· ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἡ ἔμφυτος πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη ἀνέπτυξεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἕλληνος τὸν πόθον τῆς αὐτομεταδόσεως, καὶ ὁ Ἕλληνας ἀπέβη διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος· ὁ Ἕλληνας ἐζήτησε νὰ ἀφομοίωσιν τοὺς πάντας πρὸς ἑαυτὸν· ὁ Ἕλληνας δὲν ἐγεννήθη κατακτητῆς τοῦ σώματος, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος, δὲν ἐζήτησε δούλους ἀλλ' ἐλευθέρους. Τοῦτο ἠγάπησε καὶ ἡ θεία αὕτη ἀγάπη ἐγένετο τὸ ἐλατήριον ὄλων τῶν ὀρμῶν του· αὕτη ἐμόρφωσε καὶ τὸν ἔθνικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα, ὅστις διέμεινεν ἀναλλοίωτος.

Τοιοῦτος ἐπλάσθη ὁ Ἕλληνας καὶ τοιοῦτος διαμορφώθη ὁ ἠθικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ. Ὁ τοιοῦτος χαρακτήρ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐνθουσιασθῆ ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ χριστιανισμὸς ἦν ἀγάπη ἐπηγγέλλετο δὲ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τὴν τελείαν καὶ πλήρη αὐτῆς μορφήν, ἐνισχύσῃ καὶ ἀνυψώσῃ τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς περιωπὴν, ἀποκαλύψῃ αὐτῇ τὰ μυστήρια τὰ κεκαλυμμένα μείναντα τῇ φιλοσοφίᾳ, παράσχῃ τὴν λύσιν τῶν αἰώνιων προβλημάτων, ἄρῃ τὴν ἀχλὺν τὴν περιβάλλουσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων, ἐγείρῃ αὐτὸν καθεύδοντα, ἀπαλλάξῃ τῆς δεισιδαιμονίας, συνδέσῃ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἀγάγῃ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ σώσῃ αὐτὸν τῆς καταδυναστείας τοῦ ἀντιπάλου, χαριζόμενος ἐν μὲν τῷ παρόντι βίω τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι τὴν αἰώνιαν μακαριότητα.

Ὁ Ἕλληνας ἀνευρών ἐν τῷ χριστιανισμῷ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ τελείου, τοῦ ἰδανικοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸν μόνον διδάσκαλον τὸν δυνάμενον νὰ διδάξῃ αὐτὸν πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμει νὰ γνωρίσῃ, νὰ μάθῃ, καὶ ὅ,τι αὐτὸς ἐπόθει καὶ ἐπεζήτη, καὶ εὐρῶν αὐτὸν ἐρμηνευτὴν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ, ἐνεκολλώθη αὐτὸν καὶ περιέθαλψεν. Ὁ χριστιανισμὸς ὡς πρῶτον δῶρον αὐτοῦ ἐδωρήσατο αὐτῷ νέαν ζωὴν· ὁ δὲ Ἕλληνας ὑπεστήριξεν αὐτὸν διὰ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν αἱμάτων του.

Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐποδηγέτει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸν χριστιανισμὸν· ὅτι δὲ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία τοιοῦτος ὑπῆρξε ποδηγέτης μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἱερὸς πατὴρ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγων: «ἦν μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας εἰς δικαιοσύνην Ἑλλησιν ἀναγκαῖα· νυνὶ δὲ χρησίμη πρὸς θεοσέβειαν γίνεται, προπαιδεῖα τις οὕσα τοῖς τὴν πίστιν δι' ἀποδείξεως καρπουμένοις· ὅτι ὁ πούς σου φησὶν (Παροιμ.) οὐ μὴ προσκόψῃ, ἐπὶ τὴν πρόνοιαν τὰ καλὰ ἀναφέροντος ἐὰν τὸ ἑλληνικὸν ἦ, ἐὰν τὸ ἡμέτερον· πάντων γὰρ αἴτιος τῶν καλῶν ὁ Θεός, ἀλλὰ τῶν μὲν κατὰ προηγούμενον, ὡς τῆς τὸ διαθήκης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας· τοῖς δὲ κατ' ἐπακολούθημα, ὡς τῆς φιλοσοφίας· τάχα δὲ καὶ προηγουμένως τοῖς Ἑλλησιν ἐδόθη τότε πρὶν ἢ τὸν Κύριον καλέσαι καὶ τοὺς Ἑλληνας· ἐπαιδαγώγει γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ Ἑλληνικόν, ὡς ὁ νόμος τοὺς Ἑβραίους εἰς Χριστόν.

Προπαρασκευάζει τοίνυν ἡ φιλοσοφία προοδοποιούσα τὸν ὑπὸ Χριστοῦ τελειούμενον... μία γὰρ ἡ τῆς ἀληθείας ὁδὸς ἀλλ' εἰς αὐτὴν καθάπερ εἰς ἀέναον ποταμὸν ἐκρέουσι τὰ ρεῖθρα ἄλλα ἄλλοθεν».

Καὶ αὖθις ὁ ἱερὸς πατὴρ λέγει περὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας· «ἀλλ' εἰ μὲν μὴ καταλαμβάνει ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία τὸ μέγεθος τῆς ἀληθείας, ἔτι δὲ ἐξασθενεῖ πράττειν τὰς κυριακὰς ἐντολάς, ἀλλ' οὖν γὰρ προκατασκευάζει τὴν ὁδὸν τῆ βασιλικωτάτη διδασκαλία, ἀμηγέπη σωφρονίζουσα, καὶ τὸ ἦθος προτυποῦσα καὶ προστύφουσα εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας».

Ὁ Κλήμης δέχεται ὅτι πᾶν ὅ,τι εἶπον ὑγιᾶς οἱ φιλοσοφῆσαντες, τοῦτο θείας οἰκονομίας ἦτο ἔργον. Ἴδου τί λέγει·

»Εἴτ' οὖν κατὰ περίπτωσιν φασὶν ἀποφθέγξασθαι τινὰ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας τοὺς Ἑλληνας, θείας οἰκονομίας ἢ περίπτωσις· οὐ γὰρ ταυτόματον ἐκθειάσει τις διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλοτιμίαν, εἴτε κατὰ συντυχίαν, οὐκ ἀπρονόητος ἢ συντυχία· εἴτ' αὖ φυσικὴν ἔννοιαν ἐσχηκέναι τοὺς Ἑλληνας λέγοι, τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν ἕνα γινώσκωμεν, καθὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φυσικὴν εἰρήκαμεν κτλ.».

Ὁ Κλήμης ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας δεικνύει τίνι τρόπῳ αὕτη ἐποδηγέτει πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅτι ἔργον αὐτῆς καὶ ὁ κατὰ τοῦ ψεύδους πόλεμος· «προσιούσα δὲ ἡ φιλοσοφία ἢ Ἑλληνικὴ, οὐ δυνατωτέραν ποιεῖ τὴν

ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀδύνατον παρέχουσα τὴν κατ' αὐτῆς σοφιστικὴν ἐπιχείρησιν, καὶ διακρουομένη τὰς δολεράς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιβουλάς, φραγμὸς οἰκείως εἴρηται καὶ θριγκὸς εἶναι τοῦ ἀμπελῶνος «

Ὅτι πᾶσα σοφία καὶ δὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἀπὸ Θεοῦ, μαρτυρεῖ καὶ ἡ Γραφὴ λέγουσα· «Ἀπέστειλεν ἡ σοφία τοὺς ἐαυτῆς δούλους συγκαλοῦσα μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος ἐπὶ κρατῆρα οἴνου λέγουσα· ὅς ἐστὶν ἄφρων ἐκκλινάτω πρὸς με...».

Ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι δῶρο Θεοῦ καὶ ὅτι πᾶσα σοφία ἀπὸ Θεοῦ ἐστίν, τοῦτο καὶ ἐν Παροιμίαις λέγεται καὶ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ καὶ ἐν τῷ σοφῷ Σειράχ. Ἐν Παροιμίαις κεφ. β' 3-10 φέρονται τὰ ἐξῆς· «ἐὰν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέση καὶ τῆ συνέσει δῶς φωνὴν σου, τὴν δὲ αἴσθησιν ζητήσης μεγάλη τῆ φωνῆ, καὶ ἂν ζητήσης αὐτὴν ὡς ἀργύριον, καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσης αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον Κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ εὐρήσεις· ὅτι Κύριος δίδωσιν σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ γινῶσις καὶ σύνεσις· καὶ θησαυρίζει τοῖς κατορθοῦσι σωτηρίαν, ὑπερασπιεῖ τὴν πορείαν αὐτῶν τοῦ φυλάξαι ὁδοὺς δικαιομάτων, καὶ ὁδοὺς εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει».

Ὁ Κλήμης παραβάλλει τὴν σοφίαν πρὸς τὸν ὑετόν, τοὺς δὲ φιλοσοφοῦντας πρὸς τὰς ποικίλας βοτάνας τῆς γῆς, αἵτινες καίτοι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ποτίζονται ναμάτων, ἐκάστη ὁμως πρὸς τὴν ἰδίαν φύσιν τὸν χυμὸν μεταβάλλει. Ἴδου οἱ λόγοι αὐτοῦ: «Καταφαίνεται τοίνυν προπαιδεῖα ἡ Ἑλληνικὴ, σὺν καὶ αὐτῇ φιλοσοφία θεόθεν ἦκειν εἰς ἀνθρώπους, οὐ κατὰ προηγούμενον, ἀλλ' ὄν τρόπον οἱ ὑετοὶ καταρρήγνυνται εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ εἰς τὴν κοπρίαν, καὶ ἐπὶ τὰ δωμάτια, βλαστάνει δ' ὁμοίως καὶ πόα, καὶ πυρός, φύεται τε καὶ ἐπὶ τῶν μνημάτων συκῆ, καὶ εἴ τι τῶν ἀναιδεστέρων δένδρων· καὶ τὰ φυόμενα ἐν τύπῳ προκύπτει τῶν ἀληθῶν».

Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι ὁ Κλήμης δὲν παραδέχεται φιλοσοφίαν εἰμὴ τὴν ὑγιαίνουσαν. Τοῦτο δηλοῦται καὶ ἐκ τῶν ἐφεξῆς.

«Οὐ μὴν ἀπλῶς πᾶσαν φιλοσοφίαν ἀποδεχόμεθα, λέγει» ἀλλ' ἐκείνην περὶ ἧς καὶ ὁ παρὰ Πλάτωνι λέγει Σωκράτης. Εἰσὶ γὰρ δὴ, ὡς φασί, περὶ τὰς τελετάς, ναρθηκοφόροι μὲν πολλοὶ Βάκχοι δὲ παύροι· πολλοὺς μὲν τοὺς κλητούς, ὀλίγους δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς αἰνιττόμενος· ἐπιφέρει γοῦν σαφῶς. Οὗτοι δὲ εἰσὶ κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν, οὐκ ἄλλοι ἢ οἱ πεφιλοσοφηκότες ὀρθῶς· ὧν δὴ κάγω, κατὰ γὰρ τὸ δυνατόν, οὐδὲν ἀπέλιπον ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ προουθυμήθην καὶ τί ἠνύσαμεν ἐκεῖσε ἐλθόντες, τὸ σαφές εἰσόμεθα, ἐὰν ὁ Θεὸς θέλη, ὀλίγον ὕστερον.

Ὁ Κλήμης διακρίνει τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν τῆς σοφιστείας καὶ τὰ καλῶς παρ' αὐτῆς εἰρημένα τῶν μὴ καλῶς εἰρημένων· τοῦτο δείκνυται καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς. «Φιλοσοφίαν οὐ τὴν Στωικὴν λέγω, οὐδὲ τὴν Πλατωνικὴν, ἢ τὴν Ἐπικούρειόν τε καὶ

Ἀριστοτελικήν· ἀλλ' ὅσα εἴρηται παρ' ἐκάστη τῶν αἱρέσεων τούτων καλῶς, δικαιοσύνην μετ' εὐσεβοῦς ἐπιστήμης ἐκδιδάσκοντα, τοῦτο σύμπαν τὸ ἐκλεκτικὸν φιλοσοφίαν φημί· ὅσα δὲ ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἀποτεμόμενοι παρεχάραξαν, ταῦτα οὐκ ἂν ποτὲ θεία εἴποιμ' ἄν».

Ὁ Ἱερὸς Κλήμης τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ὡς ὑγιῆ θεωρεῖ ἀνωτέραν παντὸς ψόγου· διὸ ἵνα προλάβῃ πάντα κατ' αὐτῆς ψόγον ἐκ τῆς παρερμηνείας χωρίων τινῶν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς ἐρμηνεύει ταῦτα καὶ λέγει. «Ὅταν ἡ Γραφή λέγῃ περὶ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν φίλαυτοι καὶ ἀλαζόνες», σοφοὺς λέγουσα ἡ Γραφή, οὐ τοὺς ὄντως σοφοὺς διαβάλλει, ἀλλὰ τοὺς δοκῆσαι σοφοὺς. Κατὰ τούτων φησὶν, ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω».

Ὁ Κλήμης ἐπὶ τοσοῦτον προβαίνει ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ πᾶσα σοφία καὶ ὅτι ἡ θεία σοφία ἐφώτιζε καὶ ἐποδηγέται τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὥστε φρονεῖ, ὅτι τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετεφράσθησαν κατὰ θείαν πρόνοιαν Ἑλληνιστί, καὶ τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν Ἑλληνιστί, ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὸ διὰ τῆς φυσικῆς θεογνωσίας εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας προδηγετηθέν, γνωρίσῃ καὶ τὴν δι' ἀποκαλύψεως γνωσθεῖσαν τοῖς ἀνθρώποις ἀλήθειαν καὶ δι' ἀμφοτέρων ὁδηγηθῆ πρὸς τὴν ὑψίστην ἀλήθειαν.

Ἴδου ὁ Κλήμης τί λέγει περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φωνῇ:

«Διὰ τοῦτο γὰρ Ἑλλήνων φωνῇ ἐρμηνεύθησαν αἱ Γραφαὶ ὡς μὴ πρόφασιν ἀγνοίας προβάλλεσθαι δυνηθῆναι ποτὲ αὐτούς, οἷους τὲ ὄντας ἐπακοῦσαι καὶ τῶν παρ' ἡμῖν, ἦν μόνον ἐθελήσωσιν».

Ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι ὁ Κλήμης δέχεται θείαν πρόνοιαν προνοοῦσαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ὅπως γνωρίσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴ δι' ἄγνοιαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης ἀγνοήσωσι τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν καὶ πλανηθῶσι τῆς εὐθείας τῆς ἀγούσης εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀποστολήν. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἡμεῖς συντασσόμεθα· καὶ ἀληθῶς, δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ· διατὶ Ἑλληνιστὶ νὰ γραφῶσιν αἱ Γραφαὶ καὶ οὐχὶ Ῥωμαϊστὶ; ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ γλώσσῃ; Ἡ θεία πρόνοια ὑπὲρ αὐτοῦ πάντως ἔσχε λόγον τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἑλλην. ἔθνους ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του διὰ τὸν χριστιανισμόν. Πάντως τὸ Ἑλλην. ἔθνος εἶχε κληθῆ ἵνα ἐργασθῆ ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ πρόνοια πρὸς γνῶσιν τῆς ἀποκαλυφθείσης ἀληθείας διὰ τὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως· ἤδη δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐποδηγέται τὸ Ἑλληνικὸν εἰς Χριστὸν ὅπως ἀναδείξῃ αὐτὸ κατάλληλον ὄργανον πρὸς διάδοσιν τῶν θείων αὐτοῦ ἀρχῶν.

Καὶ τοιαύτη ἡ ἐμὴ πεποίθησις. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχωσι τινὲς φρονοῦντες ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ἰσχύος τῆς ἀνθρωπίνης

διανοίας καὶ τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου ἐν ᾧ ἡ πλήρωσις τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ πλήρωμα τῶν ἐγκαρδίων αὐτοῦ πόθων, τὸ φέρον τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν μακαριότητα, ἐπιχειροῦμεν διὰ βραχέων νὰ ὑποδείξωμεν τοὺς λόγους δι' οὓς ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία δὲν ἠδύνατο νὰ ᾗ σκοπός, ἀλλὰ συναίτιον αἴτιον καὶ ποδηγέτης πρὸς τὸν σκοπόν.

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ Ἱερὸς Κλήμης ἰδοὺ τί λέγει:

«Ἡ φιλοσοφία ζήτησις οὕσα τῆς ἀληθείας πρὸς κατάληψιν τῆς ἀληθείας, συλλαμβάνεται οὐκ αἰτία οὕσα καταλήψεως, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις (αἰτίοις) αἰτία καὶ συνεργός, τάχα δὲ καὶ συναίτιον αἴτιον· ὡς δὲ ἐνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν αἰτίαι τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταί, πλείονες ὑπάρχουσαι... οὕτω μιᾶς οὔσης τῆς ἀληθείας πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν αὐτῆς».

Ἀληθῶς ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ᾗτο συναίτιον αἴτιον καὶ συνεργός καὶ αἰτία καταλήξεως τῆς ἀληθείας, οὐχὶ δὲ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἥτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ τὸ τέρμα τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς δράσεως αὐτῆς. Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐναπελείπετο πάντοτε τι κενόν, ὅπερ ἡ φιλοσοφία ἠδυνάτει νὰ πληρώσῃ· ἡ φιλοσοφία οὐ μόνον δὲν ἐγίνετο πληρωτικὴ τοῦ κενοῦ τῆς καρδίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμεγέθυνε αὐτὸ ἀνευρίσκουσα μὲν τὸν Θεὸν ἐν τοῖς δημιουργήμασι καὶ ἀναπτύσσουσα ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτα, ἀδυνατοῦσα ὅμως νὰ προσπελάσῃ αὐτῷ καὶ ἐγκολπωθῆ αὐτόν· ἡ φιλοσοφία, λέγει ὁ Κλήμης, ἔβλεπε τὴν εἰκόνα τῆς ἀληθείας ὡς ἐν ἐσόπτρῳ ὡς φαντασία καθορᾶται ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ διὰ διαφανῶν καὶ διαυγῶν σωμάτων· ἡ ἀνθρωπότης ὅμως ἤθελε νὰ ἴδῃ καθαρῶς, ἐπεζήτη τὴν μετὰ τοῦ θείου ἔνωσιν· ἡ δὲ φιλοσοφία ἠννοεῖ μὲν τὸν Θεὸν ἐκ τῶν θείων αὐτοῦ ἰδιοτήτων, συνησθάνετο τὸ ἄπειρον αὐτοῦ μεγαλεῖον, ἀλλ' ἔβλεπεν αὐτὸν ὡς ἐν εἰκόνι, ἠδυνάτει δὲ νὰ ἐνώσῃ τὸν ἀνθρωπὸν μετὰ τοῦ θείου.

Ἡ διὰ τῆς φιλοσοφίας νόησις τῶν θείων ἰδιοτήτων ἐδίδαξεν τὸν ἀνθρωπὸν τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ὅπως δι' αὐτῶν ἀφομοιωθῆ πρὸς τὸ θεῖον· ἀλλ' ἡ διδασκαλία μόνη ἠδυνάτει νὰ ἀνυψώσῃ τὸν ἀνθρωπὸν μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ πρὸς ὃν ἐπεθύμει νὰ φθάσῃ ἵνα ἴδῃ αὐτὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἠδυνάτει, διότι ἠδυνάτει νὰ ἄρῃ τὸ μεσότειχον τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἠδυνάτει, διότι ἠδυνάτει νὰ διαπλάσῃ τὸν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας διαφθαρέντα ἀνθρωπὸν στερουμένη θείας διαπλαστικῆς δυνάμεως· ἠδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο Θεοῦ κύρους· ἠδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο πίστεως πληροφορούσης μυστικῶς τὴν καρδίαν πρὸς ἀποδοχὴν τῆς διδασκαλίας ἄνευ ἐπιφυλάξεως· ἠδυνάτει, διότι

έστερεΐτο έλπίδος αίιδίου, άμειώτου, καθαράς παντός φόβου, πάσης μεταμελείας, έλπίδος έχούσης έν έαυτή τὸ πλήρωμα τῆς εὐδαιμονίας· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο δυνάμεως πρὸς άνακούφισιν τῶν καρδιῶν τῆς πασχούσης άνθρωπότητος· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο τῆς ισχύος τῆς Χριστιανικῆς άγάπης τῆς άμειβομένης ὑπὸ τῆς θείας άγάπης τῆς δαψιλευούσης τὴν εὐδαιμονίαν καὶ μακαριότητα· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο πίστεως πληροφορούσης τὴν καρδίαν τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς περὶ τῆς άπολύτου άληθείας τῶν έαυτῆς άρχῶν· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο θείας δυνάμεως έλκούσης τὴν άνθρωπότητα εἰς έαυτήν· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο δυνάμεως πειθούσης έν τε τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο τῆς μεγαλουργοῦ δυνάμεως τῆς έκθαμβούσης καὶ καταπληττούσης· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο τῶν έκ τῶν άνωθεν μαρτυρίων πρὸς πίστωση τῆς άληθείας τῶν έαυτῆς λόγων· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο θείων χαρισμάτων δαψιλευομένων τοῖς ὀπαδοῖς ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο τῶν καρπῶν τῆς χάριτος τοῦ άγίου Πνεύματος· ήδυνάτει, διότι έστερεΐτο άγιασμοῦ καὶ τῆς μεταδοτικῆς τούτου δυνάμεως· ήδυνάτει τέλος, διότι έστερεΐτο θείας άποκαλύψεως καὶ θρησκευτικοῦ κύρους έπαναπαύοντος τὰς καρδίας τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς. Τούτων δέ άπάντων έδέετο ή άνθρωπότης ὅπως πεισθῆ, ὅπως βαδίση τὴν εὐθειαν ὁδόν, άποστῆ τῆς πλάνης, άναπλασθῆ, καὶ τύχη τῆς μακαριότητος· ή ένδεια αὕτη τῆς φιλοσοφίας καθίστα αὐτὴν άνίσχυρον ίνα άποβῆ ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τοῦ πνευματικοῦ του ανθρώπου βίου· έντεῦθεν ή πεποίθησις ήμῶν ὅτι ή φιλοσοφία έγένετο παιδαγωγὸς εἰς τὸν Χριστιανισμόν έν ᾧ εύρίσκετο τὸ πλήρωμα τῶν έλλείψεων τῆς φιλοσοφίας, καὶ ή τελεία ίκανοποίησις τῶν πόθων τῆς καρδίας τοῦ ανθρώπου καὶ οὐχι σκοπὸς καὶ τελικὸν ὄριον.

Ἔστι ή Ἑλληνική φιλοσοφία δέν ήδύνατο νά εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τελικὸν ὄριον τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ανθρώπου καὶ τὸ πλήρωμα τῶν πόθων τῆς καρδίας αὐτοῦ δείκνυται καὶ έκ τῆς άδυναμίας ὅπως λύση καὶ τὰ έξῆς τρία σπουδαιότατα ζητήματα τὰ άπασχολήσαντα άπ' αἰώνων τὸ πνεῦμα τῆς άνθρωπότητος, καὶ πείση αὐτὴν άδιστακτως περὶ τῆς άληθείας τῶν έαυτῆς λόγων. Ἡ άνθρωπότης έπεθύμει νά γνωρίση καὶ πιστεύση τὸν άληθῆ Θεόν, διότι ήσθάνετο τὴν άνάγκην νά προσπελάση αὐτῷ· έπεθύμει νά γνωρίση καὶ πεισθῆ περὶ τῆς άξίας έαυτοῦ καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον· καὶ τρίτον έπεθύμει νά γνωρίση τὰ περὶ τῆς αἰωνιότητός του.

Ἡ φιλοσοφία ήδύνατο νά άγάγη τοὺς φιλοσοφοῦντας πρὸς τὴν άλήθειαν ὡς καὶ νά φανερώση αὐτοῖς τὴν εἰκόνα τῆς άληθείας ὡς έν έσόπτρω καὶ διὰ σωμάτων διαυγῶν καὶ διαφανῶν, άλλ' ήδυνάτει διδάσκουσα περὶ αὐτῶν νά πείση, καὶ ἄρη τὸ βάρος τὸ έπιβαρῦνον τὰς καρδίας τῶν ανθρώπων· πρὸς τὰ ζητήματα ταῦτα

συνεδέετο ἅπας ὁ ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου, πᾶσα ἢ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ δρᾶσις. Ὁ ἄνθρωπος ἐπεθύμει νὰ πληροφορηθῆ καὶ βεβαιωθῆ ὅπως κανονίση τὸν ἠθικὸν αὐτοῦ βίον· διότι οὐδεὶς ἐπὶ ἀβεβαίων καὶ σαλευομένων ἀρχῶν, ἀρχῶν μάλιστα στερουμένων θείου κύρους οἰκοδομεῖ στερῶς τὸν ἑαυτοῦ ἠθικὸν βίον· ἡ φιλοσοφία ἐδίδαξεν ὑγιεῖς θεωρίας, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέισθη νὰ κανονίση τὸν ἑαυτοῦ βίον πρὸς τὰς καλὰς θεωρίας διὰ τὴν ἔλλειψιν θείου κύρους καὶ ἐνδομύχου πληροφορίας· ὁ ἄνθρωπος ἐπεζῆτει πληροφορίας ἐζῆτει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῆς διδασκαλίας τῆς φιλοσοφίας· ἡ δὲ ἀπόδειξις ἔλειπεν. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη, ἀπαίτησις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, οὕσα τὸ προοίμιον τῆς συγκαταθέσεως τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦ πρὸς ἄσκησιν ἠθικοῦ βίου, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ μέσον πρὸς κατόρθωσιν, διότι ἀπητοῦντο πάντα, ὅσα ἀνωτέρω ἐδείξαμεν, ὑπῆρξεν ὁ σκόπελος πρὸς ὃν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἅμα ἀναγομένη πλησίστιος καὶ ἐναυάγει προσαράσσουσα ἡ φιλοσοφία. Ἡ ὑπὸ τῆς ἱστορίας μαρτυρουμένη ἀδυναμία καὶ ἀνικανότης πρὸς ἠθικοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀκορέστων πόθων τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ νοῦ, δεικνύει τὸ ἀνεπαρκές της φιλοσοφίας πρὸς τὸ μέγα ἔργον τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς διαπλάσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀνθρωπότης ἐζῆτει θεῖαν ἀποκάλυψιν ὅπως μάθῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ βεβαιωθῆ καὶ πεισθῆ· ἡ ἀνθρωπότης ἐδεῖτο θείου διαπλάστου· ἡ δὲ φιλοσοφία ἐστερεῖτο τούτων. Ἡ ἀνθρωπότης εὔρεν ταῦτα ἐν τῷ χριστιανισμῷ πρὸς ὃν ἐποδηγέται ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία· αὕτη ἢ ἐμὴ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ταπεινὴ γνώμη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰουνίου 1896.

Ὁ Πενταπόλεως ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ